

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในศาลทหาร ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498¹

ร.ท.วินัย ชัยเพชร²

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในศาลทหาร ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีอาญาในศาลทหาร ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่า ประเทศไทยเรานั้นปกครองโดยระบบกฎหมาย ภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) กล่าวคือ การกระทำใดๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายเป็นสำคัญ กระบวนการยุติธรรมทหารก็เช่นกัน ถูกกำหนดขึ้นให้อยู่ภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งสามารถอำนวยความสะดวกได้เช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมฝ่ายพลเรือน ดังนั้นการสอบสวนคดีอาญาอันเป็นมาตรการทางอาญาของรัฐในการที่จะรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งต้องทำควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แม้ประชาชนคนดังกล่าวนั้นจะเป็นทหารก็ตาม โดยเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาคือการชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาซึ่งต้องอาศัยความจริง โดยความจริงที่จะนำมาชี้ขาดได้นั้นจะต้องได้มาจากการสอบสวนของพนักงานผู้มียอำนาจสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานการทำความเห็นทางคดีของพนักงานผู้มียอำนาจสอบสวนเจ้าของสำนวนคดีอาญา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดเงื่อนไขของการยื่นฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการโดยห้ามอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน และการสอบสวนต้องกระทำโดยพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 18, 19 และการสอบสวนของพนักงานผู้มียอำนาจสอบสวนจะต้องกระทำโดยไม่ชักช้าเพื่อมิให้เป็นการกระทบสิทธิของผู้ต้องหาที่จะต้องได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในศาลทหาร ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ จรัส เล็งวิทยา และ คณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในศาลทหาร ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 ยังไม่ชัดเจนและยังไม่ครอบคลุมหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับผู้สอบสวนซึ่งเป็นทหารโดยการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจสั่งสอบสวนไม่มีความรู้ทางกฎหมายต่อการทำหน้าที่ผู้สอบสวน ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 มาตรา 47 วรรคแรก ซึ่งอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาในศาลทหาร พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 มาตรา 47 กำหนดให้นายทหารพระธรรมนูญหรืออัยการทหาร มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง หรือผู้บังคับบัญชาจะสั่งให้นายทหารสัญญาบัตรทำการสอบสวนก็ได้ โดยในส่วนที่ให้นายทหารสัญญาบัตรที่ไม่ได้มีตำแหน่งเฉพาะหรือที่มีความรู้ความสามารถทางกฎหมายทำการสอบสวนคดีนั้น อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการทำสำนวนคดี ซึ่งหากไม่เข้าใจข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจะเป็นการยากที่จะตั้งข้อหา และทำการสอบสวนในแต่ละประเด็นของข้อหา ส่งผลต่อการรวบรวมพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในคดีได้ ทำให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในการที่จะได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

2. ปัญหาเกี่ยวกับผู้สอบสวนในตำแหน่งนายทหารสารวัตรสืบสวนสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนโดยตำแหน่งเหมือนเช่นตำแหน่งนายทหารพระธรรมนูญ และอัยการทหาร ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ. ศ. 2498 มาตรา 47 วรรคแรก และข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยระเบียบจัดการทางคดี พ.ศ.2547 ข้อ 4(4) สำหรับอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาในศาลทหาร พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.2498 มาตรา 47 กำหนดให้นายทหารพระธรรมนูญหรืออัยการทหาร มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งเป็นไปโดยตำแหน่งทั้งนี้เพราะเป็นผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย แต่บทบัญญัติมาตราดังกล่าวมิได้บัญญัติให้นายทหารสารวัตรสืบสวนสอบสวนมีอำนาจดังกล่าวด้วย และข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยระเบียบจัดการทางคดี พ.ศ.2547 ข้อ 4(4) ได้ให้นิยามของผู้สอบสวนโดยตำแหน่งไว้เพียงนายทหารพระธรรมนูญและอัยการทหารเท่านั้น มิได้รวมไปถึงตำแหน่งนายทหารสารวัตรสืบสวนสอบสวนด้วยไม่ ทั้งที่กองทัพบกมีตำแหน่งนายทหารสืบสวนสอบสวนอยู่แล้ว ซึ่งตามอำนาจหน้าที่รับผิดชอบงานด้านสอบสวนเป็นหลัก ทำให้เกิดปัญหาความไม่ชัดเจนในวงการสอบสวนคดีในศาลทหาร และก่อให้เกิดความล่าช้าในการสอบสวน ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในการที่จะได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

3. ปัญหาเกี่ยวกับผู้สอบสวนขาดความเป็นอิสระในการสั่งคดี ตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยระเบียบจัดการทางคดี พ.ศ.2547 ข้อ 12 ซึ่งการสอบสวนคดีอาญาเป็นมาตรการทางอาญาของรัฐในการที่

จะรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของประชาชนแม้จะเป็นผู้ถูกสอบสวนในศาลทหารก็ตาม โดยเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาคือการชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาซึ่งต้องอาศัยความจริง โดยความจริงที่จะนำมาชี้ขาดได้นั้นจะต้องได้มาจากข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการสอบสวนของผู้สอบสวนไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนั้นการทำความเข้าใจทางคดีของผู้สอบสวนเจ้าของสำนวน แล้วมีความเห็นทางคดีควรตั้งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ถูกสอบสวน จึงต้องกระทำด้วยความรอบคอบและระมัดระวังปราศจากอคติและการแทรกแซงทั้งปวง ความเป็นกลางและอิสระในการใช้ดุลพินิจภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด แต่ตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยระเบียบจัดการทางคดี พ.ศ.2547 ข้อ 12 กำหนดให้เมื่อผู้สอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วให้จัดการทำบันทึกตามท้องสำนวนและความเห็นเสนอผู้มีอำนาจสั่งสอบสวนเพื่อส่งสำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังอัยการทหารแห่งศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเพื่อดำเนินการต่อไป ซึ่งหมายความว่าบุคคลผู้ลงความเห็นควรตั้งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หรือผู้ที่มีอำนาจในการทำความเห็นขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชา ทำให้การมีความเห็นของผู้สอบสวนเจ้าของสำนวนไม่มีอิสระในการทำความเห็นทางคดี ทั้งที่แท้จริงผู้สอบสวนเจ้าของสำนวนเป็นผู้ที่ทำการสอบสวนโดยการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนและปัญหาการขาดความอิสระในการสั่งสำนวนของผู้สอบสวน

4. ปัญหาการลงทัณฑ์ทางวินัยแก่ผู้กระทำความผิด แทนการส่งตัวให้ดำเนินคดีอาญาในศาลโดยผู้มีอำนาจบังคับบัญชาตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร ตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร มาตรา 8 ซึ่งกำหนดให้บทบัญญัติ 21 มาตราตามที่ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายอาญาทหาร หากพิจารณาเห็นว่าเป็นความผิดเล็กน้อยไม่สำคัญ ให้ถือเป็นความผิดต่อวินัยทหาร และอาจจะได้รับทัณฑ์แทนการส่งตัวผู้ต้องหาไปดำเนินคดีในศาล ซึ่งถือเป็นการใช้ดุลพินิจ และอาจทำให้การใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าเหตุอย่างใดจึงถือว่าเป็นความผิดเล็กน้อยไม่สำคัญ อันอาจทำให้เกิดปัญหาความลำเอียงหรือไม่เป็นธรรมในการลงโทษ ผู้ได้บังคับบัญชาขึ้นได้ แม้ตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยระเบียบจัดการทางคดี พ.ศ. 2547 ข้อ 13 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ต้องหาจะต้องให้การรับสารภาพ และจะต้องเป็นการสมควรที่จะลงทัณฑ์ทางวินัยแทนการส่งตัวผู้ต้องหาไปดำเนินคดี ดังกล่าวก็อยู่ในอำนาจพิจารณาของผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งสอบสวน อันถือเป็นการใช้อำนาจในการใช้ดุลพินิจเช่นเดียวกับการพิจารณาความผิดเล็กน้อยไม่สำคัญ

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการขึ้นก่อนฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับผู้สอบสวนซึ่งเป็นทหารสัญญาบัตรโดยการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจสั่งสอบสวนไม่มีความรู้ทางกฎหมายต่อการทำหน้าที่ผู้สอบสวนนั้น เห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ. ศ. 2498 มาตรา 47 วรรคแรก จากเดิม “แต่ถ้ามีเหตุอันสมควรผู้บังคับบัญชาจะสั่งให้นายทหารสัญญาบัตรทำการสอบสวนก็ได้” เป็นว่า “แต่ถ้ามีเหตุอันสมควรผู้บังคับบัญชาจะสั่งให้นายทหารสัญญาบัตรทำการสอบสวนก็ได้ โดยทำการสอบสวนร่วมกับนายทหารพระธรรมนูญ อัยการทหาร หรือนายทหารสารวัตรสืบสวนสอบสวน”

2. ปัญหาเกี่ยวกับผู้สอบสวนในตำแหน่งนายทหารสารวัตรสืบสวนสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนโดยตำแหน่งเหมือนเช่นตำแหน่งนายทหารพระธรรมนูญ และอัยการทหารนั้น เห็นควรแก้ไข พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ. ศ. 2498 มาตรา 47 วรรคแรก จากเดิม “นายทหารพระธรรมนูญหรืออัยการทหาร มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง” เป็นว่า “นายทหารพระธรรมนูญ อัยการทหาร หรือนายทหารสารวัตรสืบสวนสอบสวน มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง” ทั้งเพิ่มเติมข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยระเบียบจัดการทางคดี พ.ศ.2547 ข้อ 4(4) จากเดิม “ผู้สอบสวน หมายความว่า นายทหารพระธรรมนูญ อัยการทหาร และนายทหารชั้นสัญญาบัตร ที่มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร” เป็นว่า “ผู้สอบสวน หมายความว่า นายทหารพระธรรมนูญ อัยการทหาร นายทหารสารวัตรสืบสวนสอบสวนและนายทหารชั้นสัญญาบัตร ที่มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร”

3. ปัญหาเกี่ยวกับผู้สอบสวนขาดความเป็นอิสระในการสั่งคดีนั้น เห็นควรแก้ไขข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยระเบียบจัดการทางคดี พ.ศ.2547 ในข้อ 12 จากเดิม “เมื่อผู้สอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ให้จัดการทำบันทึกตามท้องสำนวนและความเห็นเสนอผู้ที่มีอำนาจสั่งสอบสวน เพื่อส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังอัยการทหาร” เป็นว่า “เมื่อผู้สอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ให้จัดการทำบันทึกตามท้องสำนวนและความเห็นเสนอไปยังอัยการทหาร”

4. ปัญหาการลงทัณฑ์ทางวินัยแก่ผู้กระทำความผิด แทนการส่งตัวให้ดำเนินคดีอาญาในศาลโดยผู้ที่มีอำนาจบังคับบัญชาตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารนั้น เห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาทหาร พ.ศ.2455 มาตรา 8 จากเดิม “ถ้าผู้ที่มีอำนาจบังคับบัญชาตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร พิจารณาเห็นว่าเป็นการเล็กน้อยไม่สำคัญให้ถือว่าเป็นความผิดต่อวินัยทหาร และให้มีอำนาจลงทัณฑ์ตามมาตรา 7” เป็นว่า “ถ้าผู้ที่มีอำนาจบังคับบัญชาตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร พิจารณาเห็นว่าเป็นการเล็กน้อยไม่สำคัญให้ถือว่าเป็นความผิดต่อวินัยทหาร และให้มีอำนาจลงทัณฑ์ตามมาตรา 7 ได้ต่อเมื่อศาลสั่งเท่านั้น”

เอกสารอ้างอิง

กรมพระธรรมนูญ. “100 ปี กรมพระธรรมนูญ.” วารสารกรมพระธรรมนูญฉบับพิเศษ (กันยายน 2449 - 2549): 130-144.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายพิจารณาความอาญาเล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544.

ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์. การสอบสวน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550.

ประทีน พัฒนธรรม, พลโท. การดำเนินคดีอาญาในศาลทหาร. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิการพิมพ์จำกัด , 2525.

ประเสริฐ ตันศิริ และ สถาพร สระมาลีย์. วิชานิติปรัชญา .หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตภาคพิเศษ, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

อรรถพล ไญ้สว่าง. คำอธิบายวิชา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพมหานคร: บริษัทชวนพิมพ์ 50 จำกัด, 2560.